

MEZINÁRODNÍ PROGRAM

EKOŠKOLA

*Příručka pro učitele
mateřských škol*

Motto:

„Čím dál víc si uvědomuji, že se zajímám jen o učení,
které významně ovlivňuje chování. Dospěl jsem k pocitu,
že jediné učení, které významně ovlivňuje chování je to,
na které si člověk přijde sám, které si sám osvoji.“

Carl. R. Rogers, Harvardova univerzita,
duben 1952

Obsah

5 Program Ekoškola

6 Mezinárodní pozadí

6 Ekoškola v České republice

6 Metodika programu Ekoškola pro mateřské školy

8 Ekoškola v mateřské škole

8 Co od programu očekávat

9 Základní kameny programu Ekoškola

9 Co je specifické pro program Ekoškola v mateřské škole

10 Cesta k mezinárodnímu titulu

13 Ekoškola krok za krokem

13 Dříve než začnete

13 Sedm kroků – spíš tanec nežli chůze

15 Témata Ekoškoly

17 První krok – Ekotým

22 Druhý krok – Analýza

27 Třetí krok – Plán činností

32 Čtvrtý krok – Sledování a vyhodnocování

36 Pátý krok – Environmentální výchova ve výuce

41 Šestý krok – Informování a spolupráce

45 Sedmý krok – Ekokodex

49 Kritéria

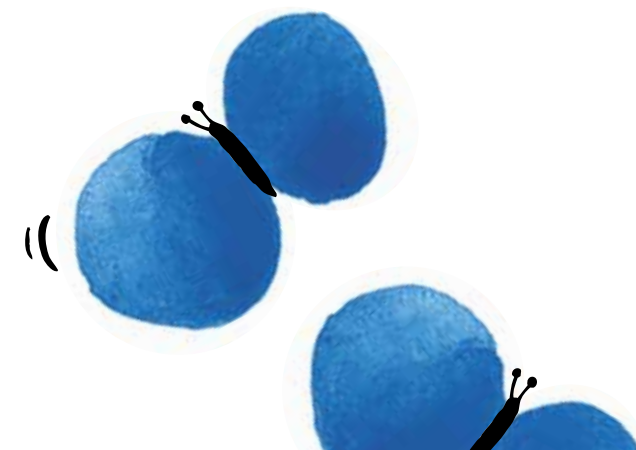
50 Slovníček aneb může se hodit

52 Použitá literatura

53 Zajímavá literatura

54 Užitečné odkazy

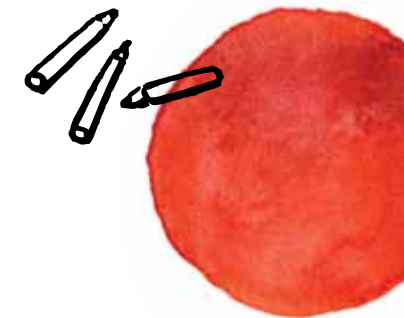
55 Poděkování





koukej
motýl!

Co chceme, aby bylo pro naše děti důležité? Jaký bude svět, až budou dospělí? Jaké hodnoty a postoje jim chceme předat?



Milé kolegyně a kolegové,

když se mi narodily děti, začala jsem si dávat různé otázky. Některé byly velmi těžké a provázejí mě dodnes. Nemohu říci, že bych na všechny znala odpověď. Ale i tak jsou otázky důležité. Např. Jaký je svět, na který jsme děti přivedli? Jací jsou lidé v něm? A... Co chci, aby bylo důležité pro naše kluky? Jaký bude svět, až budou dospělí? A mohu to nějak ovlivnit? Jaké hodnoty a postoje jim chci předat? Jak to udělat, aby byly šťastné? Jsou to pro mne životně důležité otázky a pevně doufám, že si je klade naprostá většina rodičů. Moc bych si přála, aby si podobné otázky dávali všichni ti, kdo pracují s předškolními dětmi. Všechny paní učitelky a dnes už dokonce i učitelé. Na každém z nás totiž záleží, jak bude svět vypadat za dvacet, třicet let. Každý z nás může být pro děti vzorem, od nás se učí „jak na to“.

Možná však, že SVĚT je pro nás příliš veliký, příliš neuchopitelný a nedosažitelný. Udělejme tedy menší krůček a zkusme začít od prostředí. **Prostředí je vše, co nás obklopuje.** Společná chodba v domě, třída ve školce, zahrada, ulice na sídlišti, místní park, les za městem. Prostředí ale ovlivňuje i to, co jíme a kam chodíme nakupovat. To už je lepší, tam už dosáhneme.

V průběhu let jsem měla velké štěstí a potkala jsem několik lidí, kteří si kladli stejné nebo velmi podobné otázky. Byli to moji učitelé, kteří mi pomohli nacházet na některé z nich odpovědi. Byli to učitelé v pravém slova smyslu, **průvodci na cestě** - nikdy jsem se kvůli nim nemusela biflovat nezábavné poučky, které bych vzápětí zapomněla, ale velmi ovlivnili mé chování. Nadchla jsem se pro práci učitelky v MŠ a objevila její obrovský smysl a význam. Uvědomila jsem si, že **základním stavebním kamenem prostředí jsou vztahy mezi lidmi**. Bez kladného a respektujícího vztahu k lidem se nic nestane. Pokud se s ostatními nedokáží domluvit, nemohu nic změnit. Bez kladného a respektujícího vztahu k lidem nemohu mít kladný a respektující vztah ke svému okolí ani širšímu světu. Později jsem se setkala s pojmem „udržitelný rozvoj“ a díky pražskému Specializačnímu studiu pro koordinátory EVVO v MŠ si uvědomila **hloubku všech souvislostí udržitelného rozvoje**. Za nejdůležitější však pokládám poznání, že **vše, co v životě děláme, je otázkou návyků**. A návyky si vytváříme do šesti let věku. Návyk je naučená věc. **Učíme se děláním**. Je životně důležité dělat smysluplné věci. A co je pro malé dítě smysluplnější, než podílet se na skutečném, opravdově hmatatelném životě dospělých?

O tom všem je příručka mezinárodního vzdělávacího programu Ekoškola pro mateřské školy v ČR.

Je určena těm, kterým není jedno, jak vypadá svět a jak bude vypadat v době, kdy oni už tu nebudou. Všem, kteří mají chuť zkusit věci dělat jinak. Těm, kteří vědí, že „Vše, co potřebuji vědět, jsem se naučil v mateřské škole“ (Robert Fulghum). Také je určena učitelkám a učitelům, kteří jsou odvážní, trpěliví a chápou, že velké změny začínají od nejmenších. Od nejmenších změn a od nejmenších dětí.

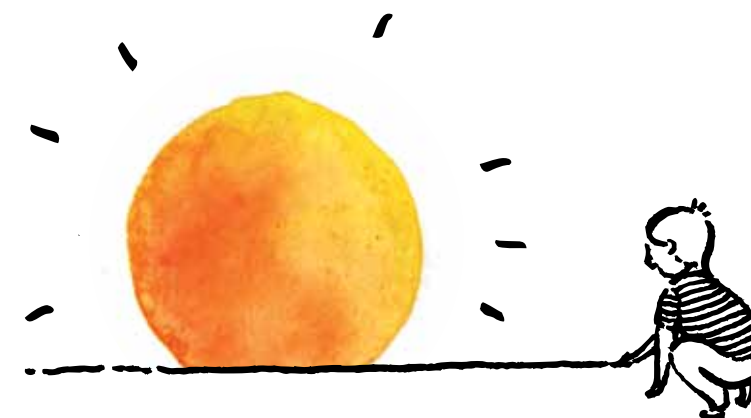
Děkuji TEREZE a moc si vážím toho, že jsem se mohla podílet na tvorbě této metodiky. Byla to ohromně zajímavá práce, poznala jsem se s úžasnými a nadšenými ředitelkami, učitelkami a učiteli, kteří poctivě testovali a připomínkovali pilotní verzi metodiky. Byli odvážní, nebáli se zkoušet nové metody a přístupy, nebáli se dělat chyby. Otevřeli svou školu rodičům. Měli odvahu přenést zodpovědnost a rozhodování na děti. A to je velký krok!

Na setkáních pracovního týmu vždy panovala tvůrčí a zapálená atmosféra, hodně jsme se také nasmáli a byla to prostě radost. Udělali jsme vše pro to, aby vznikl smysluplný materiál, který může využít jakákoliv mateřská škola. Velká, malá, městská i venkovská...

A teď už je to na nás. Pokud jste se někde výše v textu našli, tak vykročme pravou!

Za kolektiv autorů Eva Sůrová





Program Ekoškola

Ekoškola je mezinárodní vzdělávací program. Jeho cílem je, aby děti¹, učitelé, rodiče a další dospělí společně snižovali ekologický dopad činnosti školy a svého jednání na životní prostředí. Program vede ke zlepšování školy a jejího okolí a k posilování samostatnosti dětí. Děti se učí rozhodovat, kriticky myslet a přebírat zodpovědnost za naplňování cílů a konkrétních úkolů.

Ekoškola je unikátní **metodikou sedmi kroků**, která nabízí ucelený návod, jak docílit ve škole i jejím okolí pozitivních změn. Sedm kroků umožňuje, aby děti měnily prostředí školy a své návyky a aby celá škola byla šetrnější k životnímu prostředí. Zároveň děti získávají užitečné dovednosti pro svůj budoucí život a učí se, jak se mohou zapojit do demokratického rozhodování. Hlavním předpokladem smysuplnosti programu je vlastní aktivita dětí. Důležitá je role učitele, který je v pravém slova smyslu průvodcem, dává dětem prostor pro vyjádření vlastních názorů, realizaci nápadů a vizí.

Metodika ve všech svých krocích staví na **aktivitě dětí** a na jejich spolupráci s učiteli, rodiči, vedením školy, provozními zaměstnanci a dalšími členy místní komunity. Díky tomu je Ekoškola ve světě oceňována jako program, který přináší výsledky na mnoha úrovních:

- Dělá školu šetrnější k životnímu prostředí.
- Umožňuje žákům rozvíjet klíčové kompetence užitečné pro jejich další život.
- Posiluje demokracii ve škole a partnerský přístup dospělých a dětí.
- Zapojuje místní komunitu do života školy a školu do života komunity.

Jestliže škola úspěšně projde všemi sedmi kroky a splní kritéria programu, získá mezinárodní titul Ekoškola symbolizovaný zelenou vlajkou. V neposlední řadě tak program přináší značné zviditelnění školy.

• • • • •

¹ Program Ekoškola probíhá v základních a středních školách a i v mateřských školách. V materiálech pro základní školy používáme označení žáci. A v materiálech pro mateřské školy označení děti.

Mezinárodní pozadí

Program vznikl v roce 1994 v Dánsku z potřeby aktivně zapojovat mladé lidi do rozhodování o životním prostředí a podporovat udržitelný rozvoj. Brzy se začal úspěšně šířit do dalších zemí Evropy a později i na ostatní světadíly. Všem školám je **společná práce podle metodiky sedmi kroků** a v tématech, které si zvolí. V současné době Ekoškola probíhá v 59 zemích světa a účastní se jí přes 15 milionů dětí a 1 milion učitelů na 45 tisíc školách (FEE, 2014). Na mezinárodní úrovni ji koordinuje nezisková organizace FEE (Foundation for Environmental Education).

Ekoškola v České republice

Do České republiky zavedla program **TEREZA v roce 2005**. Umožnilo tak zapojení základním a středním školám. Tým TEREZY postupně vytvořil příručky pro učitele i žáky, příklady dobré praxe a pracovní listy do výuky. TEREZA **podporuje učitele** pořádáním seminářů i osobními konzultacemi. V celé České republice působí síť krajských konzultantů, kteří pomáhají školám na cestě k Ekoškole. Po deseti letech je v programu Ekoškola zapojeno **300 základních a středních škol** s více než 70 000 žáky (TEREZA, 2015). TEREZA nechala provést několik **nezávislých evaluačních výzkumů**, aby se ověřil dopad programu Ekoškola na žáky. Výzkumy např. prokázaly, že Ekoškola rozvíjí šetrné chování žáků k životnímu prostředí a posiluje jejich přesvědčení, že svým jednáním mají možnost stav životního prostředí ovlivnit (Činčera, 2008, 2014, Činčera a Krajhanzl, 2013, Krajhanzl, 2013).

Metodika programu Ekoškola pro mateřské školy

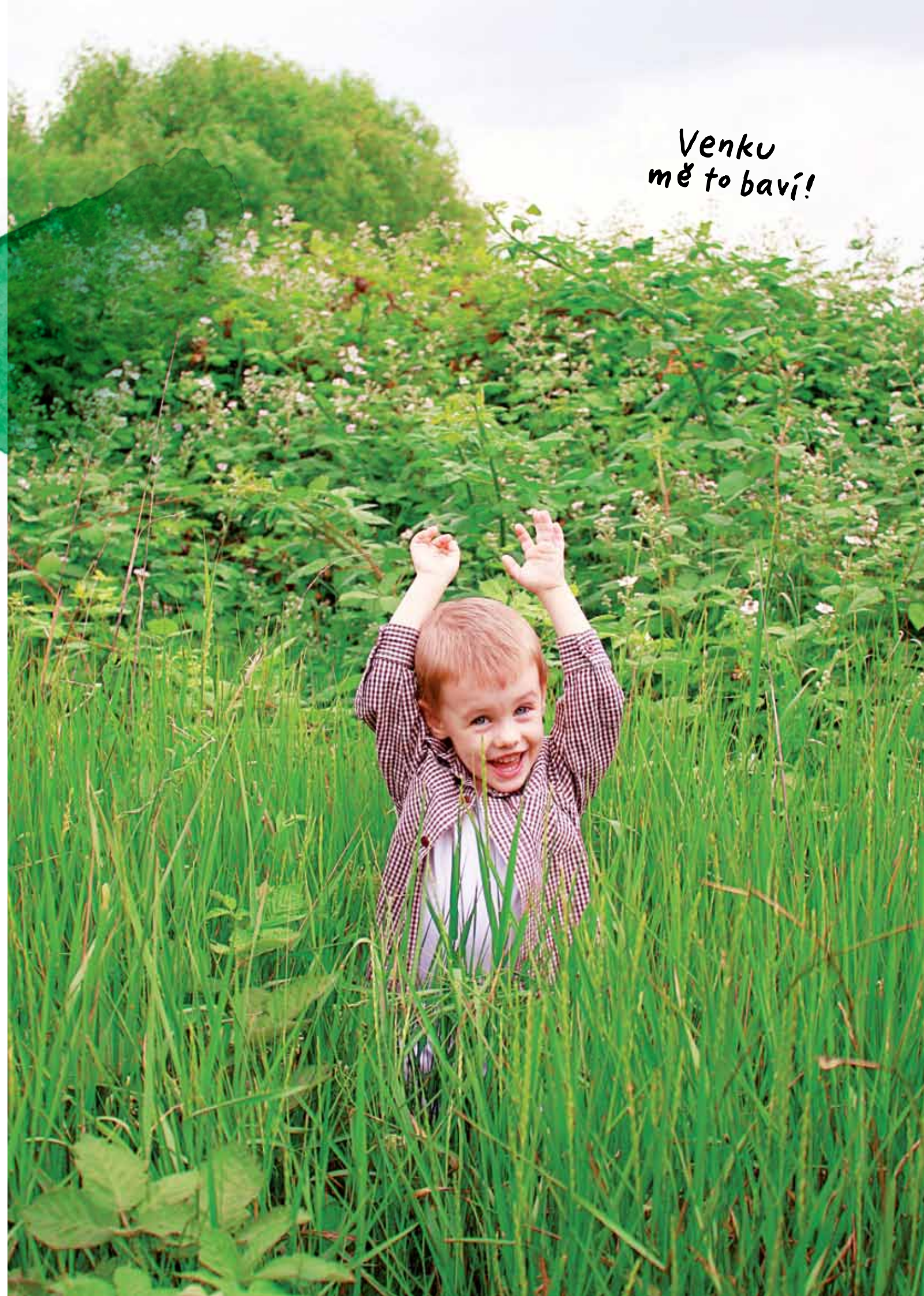
Metodika pro mateřské školy zachovává základní formát sedmi kroků. Vychází z psychologických **zvláštností u dětí předškolního věku** a místních specifik předškolního vzdělávání (velikost tříd, počet dětí na učitelku/učitele, RVP PV). Kromě toho **začleňuje nejnovější poznatky o vztahu člověka k přírodě**, jeho odcizování přírodě a vlivu životního prostředí na člověka.

Metodika programu Ekoškola pro mateřské školy **respektuje čtyři pilíře udržitelného rozvoje** – ekologický, ekonomický, sociální a kulturní.

První **testovací verze** metodiky vznikla v letech 2013 – 2014 v rámci projektu „Ekoškola“ Ekocentra Podhoubí. Na jejím testování se podílelo 15 pražských mateřských škol. V letech 2013 – 2015 byl realizován projekt TEREZA „Ekoškoly – rodiče, děti a učitelé pro udržitelný rozvoj“. Díky tomuto projektu proběhlo testování rozšířené metodiky na dalších 16 mateřských školách v Olomouckém, Moravskoslezském a Zlínském kraji. Učitelky a učitelé v těchto školkách **začleňovali program** do svých školních vzdělávacích programů a vyzkoušeli ho **v průběhu celého školního roku**. Součástí tohoto projektu byla také **rozsáhlá evaluace** (hodnocení dopadu programu Ekoškola na postoje dětí k životnímu prostředí a možného způsobu zapojení programu do tříd z pohledu učitelů).

S výsledky evaluace se můžete seznámit na webových stránkách programu www.eko-skolky.cz.

Venku
mě to baví!



Motto:

„Pověz mi, a zapomenu; ukaž mi,
a já si vzpomenu; ale nech mne
se zúčastnit a já pochopím.“

Konfucius

Ekoškola v mateřské škole



Co od programu očekávat

Ekoškola je program pro všechny mateřské školy, které mají na různé úrovni začleněnou environmentální výchovu:

- Mateřská škola, která s ekologií či environmentální výchovou **začíná nebo ji téměř nerealizuje**, získá zapojením do programu Ekoškola **návod**, jak činnosti v oblasti ekologie a environmentální výchovy **zařadit do školního vzdělávacího programu (ŠVP) a naplnit tak závazný požadavek MŠMT ČR**.
- Mateřská škola, která má již v oblasti environmentální výchovy **zkušenosti**, využije program především jako **metodické vedení**. Školní projekty a aktivity, které ve školce vznikají často živelně nebo na základě vnějších podnětů (výukové programy, náměty, exkurze), pomůže Ekoškola začlenit do celkového **smysluplného rámce**.

Program Ekoškola nabízí učitelům využití principů demokratického přístupu ve vzdělávání. Zároveň se mateřská škola otevírá rodičům a má potenciál stát se centrem místní komunity.

Základní kameny programu Ekoškola

Program Ekoškola se odlišuje od jiných programů, které se zaměřují na environmentální výchovu tím, že není tvořen pouze sledem dílčích aktivit a projektů. Role učitele, rozvoj akčních kompetencí dětí a jejich spoluúčast na rozhodování stejně jako spolupráce uvnitř i vně školy tvoří s metodikou sedmi kroků **provázaný celek**. Pokud všechny tyto kameny do sebe zapadají, pak program funguje, tak jak má.

Role učitele ve výchově a vzdělávání

Učitel je v roli **průvodce**. Ve vztahu k dětem uplatňuje partnerský přístup.

Spoluúčast dětí na rozhodování

Děti přinášejí konkrétní **nápady**, postupně dostávají prostor spolurozhodovat a přebírají **zodpovědnost** za to, jak bude jejich mateřská škola a její okolí vypadat.

Rozvoj akčních kompetencí dětí, které vedou k environmentálně odpovědnému jednání

Děti se **postupně učí**, jak zjišťovat příčinu problému, jak navrhovat řešení a jak tyto návrhy uvést do života.

Spolupráce uvnitř i vně školy

Činnosti probíhají **za spolupráce** dětí, pedagogů, vedení MŠ, provozních zaměstnanců a rodičů. Škola spolupracuje i s obcí, dalšími organizacemi a školami.

Všichni zúčastnění mohou navrhnout opatření a **podílet se** na naplňování cílů programu, které si vytyčili.

Co je specifické pro program Ekoškola v mateřské škole

Důraz na rozvoj vztahu k přírodě a environmentální senzitivitu.

Tato oblast se opírá o ekologický a kulturní pilíř udržitelného rozvoje.

Děti v předškolním období jsou **nejvíce citlivé k dění okolo sebe**. Toto období je proto důležité pro vytváření vnímavosti k přírodnímu prostředí – environmentální senzitivity. Hlavním prostředkem k rozvoji senzitivity je častý pobyt dětí v přírodě.

Podle Jana Krajhanzla (Krajhanzl, 2014) pojem environmentální senzitivita zahrnuje **tři roviny vztahu k přírodě**:

- **Adaptace na prostředí** – umím v přírodě být, umím se v ní pohybovat, přírody se neštítím a nebojím se jí.
- **Estetická rovina** – vnímám přírodu na estetické úrovni, vnímám její krásu, jedinečnost a neopakovatelnost.
- **Etická rovina** – chápu, že přírodu je třeba chránit, chci se o ni zodpovědně starat a mám dovednosti, které mi to umožní.



Postupné zapojení rodičů a komunity do programu

Tato oblast se opírá o ekonomický, sociální a kulturní pilíř udržitelného rozvoje.

V mateřské škole **jsou rodiče v úzkém propojení** se svými dětmi. Mohou tak **pomáhat realizovat aktivitu** programu. Vnášejí vlastní nápady a navrhují opatření ve prospěch vize školky.

Mateřská škola se stává **centrem komunity** a ukazuje, jak je možné chovat se šetrně k životnímu prostředí. Škola se např. snaží upřednostňovat místní dodavatele, čímž podporuje regionální ekonomiku.

Postupné zapojení dětí

Tato oblast se opírá o sociální a kulturní pilíř udržitelného rozvoje.

Oproti základním a středním školám jsou v mateřské škole děti **zapojovány do rozhodování postupně**, především prostřednictvím **nápodoby dospělých**.

Důležité jsou **demokratické prvky ve vzdělávání**: partnerský přístup k dětem, respektující komunikace, spoluúčast dětí na rozhodování, podpora dětí, aby samostatně hledaly řešení, kriticky myslely, přebíraly úkoly a zodpovědnost.

Cesta k mezinárodnímu titulu

Titul Ekoškola symbolizuje mezinárodní zelená vlajka. Vlajky zdobí již více než 17 415 škol po celém světě a jejich počet stále roste (FEE, 2014). Podmínkou je úspěšné **naplnění kritérií programu Ekoškola**.

Mateřské školy v České republice mohou získat **mezinárodní titul** na základě těchto podmínek:

1. Dosažení dostatečné úrovně v kritériích, která sledují kvalitu naplňování všech sedmi kroků programu. Seznam kritérií naleznete na konci této příručky, viz strana 49.
2. Sepsání **elektronické žádosti** a její odeslání koordinátoru Ekoškoly. Součástí žádosti je i krátké shrnutí průběhu programu a ilustrační přílohy (např. zápis ze schůzky Ekotýmu či fotografie Ekokodexu atd.).
3. Absolvování **hodnotící návštěvy** přímo ve škole. Návštěva slouží hlavně k osobnímu poznání mateřské školy, seznámení s Ekotýmem a společnému hodnocení na základě kritérií. Hodnotitelé mají za cíl ocenit školu za to, co se jí daří, a dát doporučení pro další období.

Podrobný popis kritérií a způsobu užívání titulu, informace k elektronické žádosti a hodnotící návštěvě naleznete na webových stránkách www.eko-skolky.cz, či o ně můžete požádat koordinátora Ekoškoly TEREZA.

Pokud jsou všechny **podmínky naplněny**, získá škola mezinárodní titul Ekoškola. Předávání certifikátů a zelených vlajek školám se koná zpravidla na konci roku při slavnostním vyhlášení za přítomnosti státních představitelů a dalších významných hostů.

Mezinárodní titul získává škola na **dva roky**. Během této doby musí udržet dosavadní úroveň a zároveň rozvíjet pomocí metodiky sedmi kroků další odborná témata. **Začíná** tedy **další cyklus**, často s novými dětmi i rodiči, zároveň však škola **udržuje** to, co již vybudovala. Po dvou letech škola titul obhazuje podle výše zmíněných podmínek.

Může se stát, že mateřská škola mezinárodní titul získá na dva roky, a pak o něj z nějakého důvodu přijde. Nedokáže např. naplnit určitá kritéria nebo si chce dát z nejrůznějších důvodů pauzu. Nic není ztraceno. Ve chvíli, kdy se rozhodne v programu opět pokračovat a vše se jí podaří úspěšně realizovat, získá titul zpět.





První krok,
druhý krok...



Ekoškola krok za krokem

Dříve než začnete

- Než začnete s realizací programu Ekoškola ve své mateřské škole, **přečtěte si důkladně celou příručku**, aby vám neunikla žádná souvislost.
- Program raději odstartujte se začátkem **nového školního roku**. Ideální je vše předem dobře promyslet a začlenit do školního vzdělávacího programu.
- **Dopřejte si čas!** Do programu se zapojte, až když jste opravdu připraveni otevřít školu rodičům a veřejnosti a smysluplně a cíleně zapojit do činnosti děti.

Sedm kroků – spíš tanec nežli chůze

Ekoškola má skutečně ambice **měnit chování** dětí i dospělých. Ke změně slouží **sedm kroků**, které jsou dále v textu podrobně popsány:

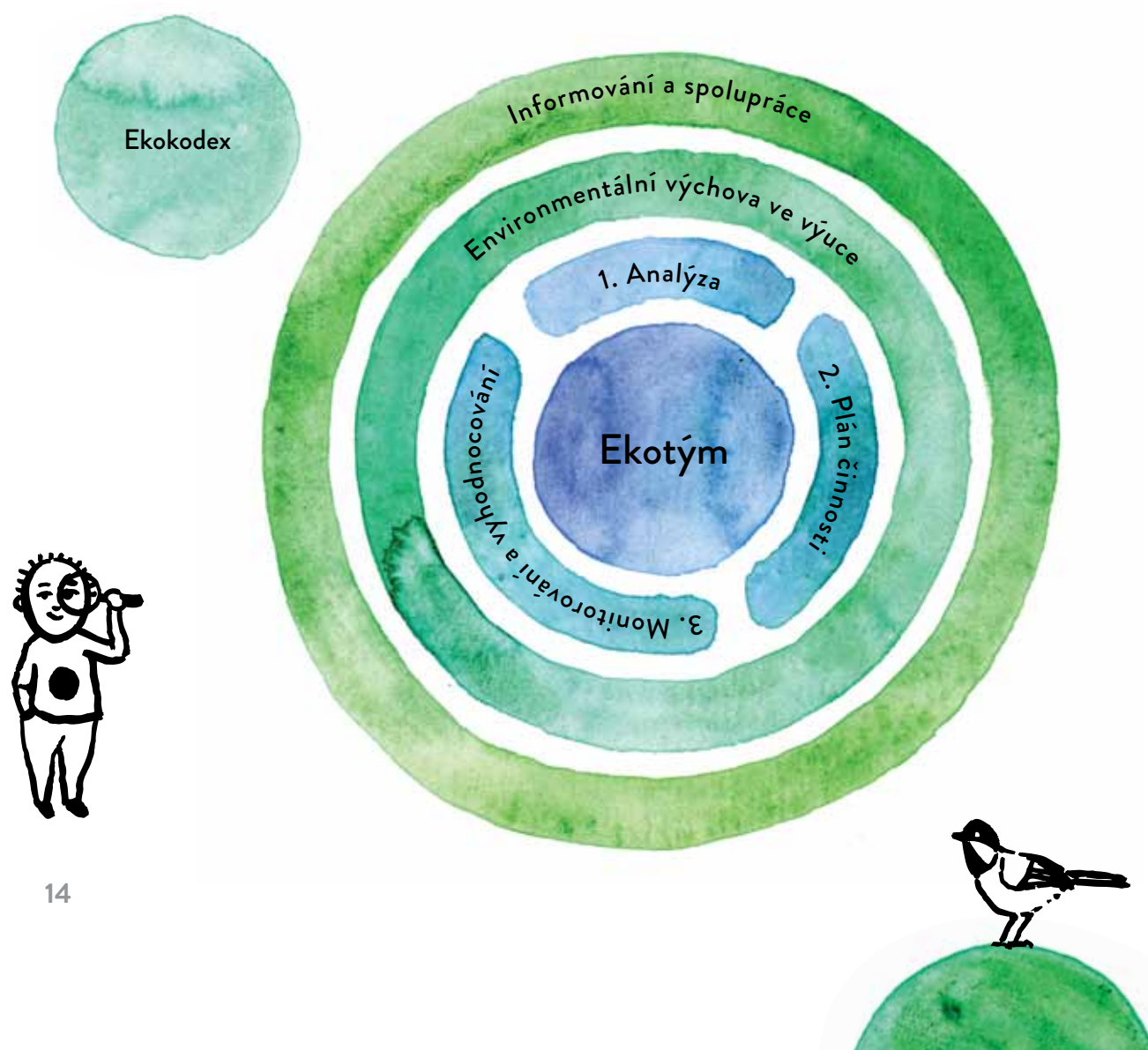
- **První krok – Ekotým**
- **Druhý krok – Analýza**
- **Třetí krok – Plán činností**
- **Čtvrtý krok – Sledování a vyhodnocování**
- **Pátý krok – Environmentální výchova ve výuce**
- **Šestý krok – Informování a spolupráce**
- **Sedmý krok – Ekokodex**



Ekoškola spíš než chůzi připomíná tanec. Pořadí kroků se střídá, dávají dohromady krokové variace v tanci i v programu. Stejně jako u tance nelze určit, který krok je nejdůležitější. Všechny kroky mají své místo a „celek“ se neobejde bez žádného z nich.

Prvním krokem je sestavení Ekotýmu. **Ekotým** je hybatelem všech aktivit programu ve školce, plánuje a koordinuje úkoly/akce vedoucí k ekologizaci jejího provozu. Koordinuje tedy i druhý krok, Analýzu. **Analýza** je jedním z kroků, které je třeba udělat na začátku. Poskytuje představu o tom, jak na tom škola je ve vybraném tématu. Ukáže dětem i ostatním, jaké jsou v tématu silné a slabé stránky školy a na co by se měli zaměřit v Plánu činností. **Plán činností** musí vycházet z Analýzy. Cíle a činnosti v něm naplánované vedou ke zlepšení slabých stránek a k udržení stránek silných. Aby měl Plán činností smysl, je potřeba se k němu vracet. Průběžnou kontrolu plánu a plnění úkolů zajišťuje čtvrtý krok, **Sledování a vyhodnocování**. Jak už slovo „průběžnou“ naznačuje, je to krok, který následuje po Plánu činností, ale objevuje se pak ještě mnohokrát.

A teď přicházejí na řadu mezikroky, které se různě vsouvají mezi kroky předchozí. Patří mezi ně **Environmentální výchova ve výuce**. Je to sice pátý krok programu, ale pokud by byl zařazen až na páté místo při realizaci programu, neměly by předchozí kroky smysl. S tímto krokem je potřeba začít už před tvorbou Analýzy. Děti by měly vědět, co vybrané téma znamená, jakou má souvislost s životním prostředím, jak se jich týká a proč se mu mají věnovat. S tématem pak pracují většinou v průběhu celého roku. Průběžně je třeba se věnovat i **Informování a spolupráci**. Tento krok pomáhá škole zviditelnit se a získat další lidské či finanční zdroje. V seznamu je posledním krokem **Ekokodex**. Vznikat může průběžně během realizace programu nebo i na jeho počátku. K tomuto kroku je dobré se po čase vracet a Ekokodex aktualizovat.



Témata Ekoškoly

Pokud je metodika sedmi kroků připodobněna k tanci, pak témata Ekoškoly jsou různé taneční sály. Taneční sály se stejně jako témata Ekoškoly používají k různým účelům i cílům, ale jen ve spojení se správnými kroky je z toho správný ples, tzn. program Ekoškola.

Konkrétně si to lze představit na tématu Odpady. Mnoho škol např. třídí odpad, dělá osvětové programy či využívá odpad jako surovinu pro své činnosti ve výtvarné výchově (využívají tedy taneční sál, ale netančí v něm). Aktivita samotná, i když se tématu týká, netvoří komplexní a ucelený program. Jen propojení témat Ekoškoly a metodiky sedmi kroků vede děti i dospělé od hledání problémů a přemýšlení nad nimi, přes realizaci konkrétních opatření až k jejich odstranění.

Ekoškola nabízí mateřským školám čtyři témata, kterými škola může pomoci sedmi kroků smysluplně „protancovat“.

Jídlo



Děti zjišťují původ potravin. Hledají, z jakých materiálů jsou vyrobeny jejich hračky, nábytek a herní prvky na zahradě. Pochopí, proč jsou potraviny z místních zdrojů šetrnější k životnímu prostředí. Seznamují se s biopotravinami, fair trade výrobky a se zásadami zdravé výživy. Učí se o důležitosti ovoce a zeleniny pro člověka, a pokud mají možnost, pěstují si vlastní zeleninu, ovoce nebo bylinky. Učí se samy si připravit jídlo.

Prostředí



Děti se zaměřují na vnitřní i vnější prostředí mateřské školy, zkoumají ho z hlediska environmentálního, ale i estetického a pocitového. Hledají, z jakých materiálů jsou jejich hračky vyrobeny, nábytek a herní prvky na zahradě. Počítají, kolik mají rostlin a zjišťují, kdo je zalévá. Navrhují možnosti, jak se mohou do péče o rostliny zapojit. Vyjadřují se k tomu, co se jim líbí nebo co by chtěly změnit. Navrhují úpravy zahrady, zapojují se do pěstování zeleniny nebo bylinek.

Odpady



Děti se seznámí s principem 3xR (Reduce, Reuse, Recycle). Dozvědí se, co znamená předcházet vzniku odpadu, a pátrají, co pro to ve školce dělají a co by se ještě dalo dělat. Pracují s odpadovým materiálem a využívají ho k tvůrčí činnosti. Zjišťují, proč je dobré odpad třídít a co se s vytríděným odpadem dále děje, jaký odpad se třídí ve škole a jaký by ještě bylo možné třídít. Seznamují se s tím, kde jsou koše na odpad umístěné, mohou hodnotit vhodnost jejich umístění a navrhnout možná označení košů a tvorbu informačních materiálů o třídění ve škole pro ostatní.

Voda



Děti pochopí význam vody a proč je důležité vodou šetřit. Dozvědí se, odkud se bere voda v kohoutku v jejich škole a kam putuje voda odpadní. Ve škole hledají možné úspory vody. Mohou např. vytvářet cedulky upozorňující na šetření vodou při čištění zubů nebo při splachování na toaletách. V tématu jsou vedeny k přemýšlení nad rozdílem mezi vodou z kohoutku a vodou balenou, zjišťují, jakou vodu ve školce pijí. Seznámí se s principy šetrného úklidu a přemýšlejí, co z toho mohou aplikovat ve škole.



Motto:

„Chceš-li postavit loď, nesmíš poslat muže,
aby sehnali dřevo a připravovali nástroje,
ale nejprve musíš ve svých mužích vzbudit touhu
po nekonečných dálkách otevřeného moře.“

Antoine de Saint Exupery



První krok – Ekotým

Ekotým je **tým dětí a dospělých** (dětí z různých tříd a různého věku, učitelů, rodičů, případně dalších zástupců veřejnosti či pracovníků mateřské školy), kteří koordinují a za pomoci ostatních realizují program Ekoškola. V Ekotýmu a v celém programu Ekoškola je **klíčová role koordinátora**. Koordinátor je člověk, který je přesvědčen o smysluplnosti programu Ekoškola a činností z něj vyplývajících, má dobré organizační schopnosti a komunikační dovednosti. Koordinátor sestavuje Ekotým a zodpovídá za to, že všichni kolegové a kolegyně, rodiče a děti znají svou roli v programu Ekoškola a vědí, co se od nich očekává.

Ekotým je hnacím motorem na cestě k naplňování cílů programu Ekoškola, protože **získává a zpracovává** nejen potřebné informace a fakta, ale i názory a představy dětí, rodičů a zaměstnanců mateřské školy. Tím se také podílí na zvyšování ekologického povědomí všech.

Ekotým se pravidelně schází, **koordinuje činnosti a aktivity** vedoucí ke změnám ve škole a jejím okolí. A co je velmi důležité, dlouhodobě **motivuje** všechny zúčastněné. V neposlední řadě v mateřské škole **vytváří podmínky pro prožitkové učení dětí** v oblasti environmentální výchovy a pro jejich zapojení do aktivního řešení problémů mateřské školy v jednotlivých tématech Ekoškoly.

Chci
do týmu!





Jak na to

Připravte si vhodnou argumentaci a **nadchněte váhavé** kolegyně, kolegy a rodiče.

Nezapomeňte, že nestačí jen získat konkrétní osoby do Ekotýmu. Stejně důležité je **přesvědčit přítomné o smysluplnosti programu** a jeho kladném vlivu na rozvoj dětí.

Oslovte učitele, rodiče, provozní zaměstnance, zřizovatele a další a požádejte je o účast v Ekotýmu. Oslovit je můžete např. na třídní schůzce. **Dobrovolnost** je základním pravidlem při sestavování Ekotýmu. Nikoho do účasti v Ekotýmu nenutte!

Zapojte do Ekotýmu **děti z různých tříd** a alespoň **2 rodiče**, případně další zástupce veřejnosti. Do Ekotýmu můžete zapojit i celou třídu. Složení i velikost Ekotýmu jsou **v každé škole jiné** a závisí na podmínkách, velikosti a typu mateřské školy, věkovém složení dětí, na již fungujících strukturách a na kvalitě spolupráce s rodiči, s provozními zaměstnanci, se zřizovatelem.

Pokud se vám do Ekotýmu **nepodaří zapojit rodiče**, obraťte se na krajského koordinátora Ekoškoly a **poradte se** o dalším postupu.

Na první schůzce Ekotýmu stanovte **pravidla** jeho fungování, kterými se budou všichni řídit. Nebude tak docházet ke zbytečným konfliktům. Pokud máte pravidla ve škole stanovena, je možné je převzít a seznámit s nimi všechny členy Ekotýmu.

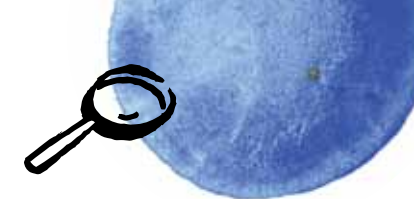
Na první schůzce **vysvětlete jednotlivé kroky** Ekoškoly.

Rozdělte si v Ekotýmu role (zapisovatel, fotograf, redaktor a podobně). Dětem pečlivě vysvětlete, co která role znamená a přeneste na ně částečnou zodpovědnost za plnění úkolů. Role dětí se mohou měnit v závislosti na typu úkolu.

Svolávejte **schůzky Ekotýmu se všemi členy**, tedy i s dětmi, minimálně třikrát za školní rok. V mezidobí se dospělí členové **scházejí podle potřeby**, mohou komunikovat mailem či telefonem. Děti z **Ekotýmu** by se však měly s koordinátorem scházet alespoň **jednou za měsíc**. Tím zachováte návaznost programu.

Nastavte si způsob **zapisování závěrů a úkolů** ze schůzky tak, abyste pak měli možnost podívat se, o čem jste na předchozích schůzkách mluvili, co jste naplánovali a kdo měl co na starost. Zápis slouží i jako podklad k hodnocení proběhlých aktivit uplynulého období. Nechte děti zápis doplnit obrázky a zpřístupněte ho veřejnosti (např. na nástěnce, webových stránkách...).

přidej se!



Může se hodit

- Osvědčilo se, že roli koordinátora vykonává **někdo jiný** než ředitel/ka školy. Činnost koordinátora je náročná a vedoucí pracovníci na ni většinou při všech ostatních povinnostech nemají dostatek času.
- **Při výběru rodičů** do Ekotýmu si určete kritéria a těmi se řiďte. Např.: Zapojili se rodiče již dříve do života mateřské školy? Mají čas a prostor zapojit se smysluplně? Komunikují otevřeně?
- Při schůzkách **sedte v kruhu**. Kruh je symbol rovnosti, nikdo se nepovyšuje, nikdo se neponižuje. Účastníci mohou udržovat se všemi vzájemný oční kontakt.
- **Důkladně se připravte na první** schůzku Ekotýmu. Dobře promyslete její program a to, jakým způsobem zapojíte děti. Ukázku možného průběhu první schůzky naleznete na webu www.eko-skolky.cz
- Při rozdělování rolí je možné, aby si jednu roli zvolilo více dětí. Při plnění úkolu tak mohou spolupracovat jako tým.
- Naučte děti **používat kameru a fotoaparát**. Jednomu dospělému přiďte roli jakéhosi „redaktora“, který se v průběhu schůzky stará o děti, natáčí s nimi průběh schůzky na kameru a pomůže tak vyplnit místa, kdy by se děti mohly případně nudit. Takto vzniklý materiál je výbornou dokumentací celého průběhu programu Ekoškola. Využijte jej při závěrečné prezentaci ve vaší mateřské škole.
- Vyberte do Ekotýmu **předškoláky i mladší děti**. Program Ekoškola má dlouhodobý charakter, a pokud v červnu všechny děti z Ekotýmu odejdou do základní školy, je těžké v září na činnost Ekotýmu navázat a nové děti rychle vtáhnout do nastartovaných procesů.
- Myslete na tmelení týmu, zvláště pokud máte děti z různých tříd. Stmelovací aktivity na schůzkách s dospělými může být těžké zařadit, ale pokuste se je využívat při schůzkách dětí s koordinátorem.



Přínos dětem

Vidí, že pravidla platí i v dospělém světě, nejenom pro ně.

Zažívají partnerskou komunikaci s dospělými.

Spoluvytváří atmosféru spolupráce a vzájemné pomoci při řešení problémů.

Přínos zaměstnancům

Seznámí se blíže s rodiči.

Uvidí svou práci s odstupem a nadhledem jiné profese.

Získají užitečné spolupracovníky při naplňování smysluplného učení a pro další kroky programu Ekoškola.

Přínos rodičům

Zažívají pocit sounáležitosti s místem, kde jejich dítě tráví většinu dne.

Poznají lépe prostředí a atmosféru mateřské školy.

Mohou se podílet na spoluvytváření programu, zaměření mateřské školy a na jejích environmentálních aktivitách.

Kousni si!



Povedlo se

„Osvědčilo se, že ve škole působí dvě koordinátorky. Jedna podporuje druhou jak v komunikaci s rodiči, tak při činnostech v Ekotýmu. Spolupráci s rodiči jsme navázali na třídních schůzkách, kde dostali informace o programu Ekoškola a nabídku se zapojit. Měli jsme hned několik zájemců. První schůzka tedy proběhla velmi dobře.

Z vlastní zkušenosti doporučujeme do Ekotýmu zapojit děti jak předškolního věku, tak i mladší děti. Rodiče a pracovníci MŠ jsou samozřejmostí.“

Jana Ježková, ZŠ a MŠ Lobodice

„Rada je jediná: nebojte se společné schůzky rodičů s dětmi.“

Martina Mokořová
MŠ Edvarda Beneše, Opava

„Oslovení rodiče oslovují i jiné rodiče, tudíž nemějte z počátku jako koordinátor obavu, že rodič je třeba jen jeden. Navazující rodiče jsou také aktivní a sami nabídnou náměty. Oceňte je a dlouhými prodlevami v komunikaci a nicneděláním s nimi je neztratíte z kontaktu. Co nejdříve se pusťte do práce.“

Patrik Cyroň
MŠ Čeladenská beruška



Motto:

"Víte, co je horší než být slepý?
Mít v pořádku zrak a nevidět."

Helen Keller

Druhý krok – Analýza



Analýza v rámci programu Ekoškola znamená zjišťování současného stavu školy ve vybraných tématech. Návod, co sledovat a po čem pátrat dávají pracovní listy. Výstupem je seznam silných a slabých stránek, který slouží jako **důležitý podklad** pro realizaci třetího kroku Plánu činností. Na rozdíl od většiny základních škol probíhá Analýza v mateřských školách **zároveň s tvorbou Plánu** činností, realizací aktivit a hodnocením jejich průběhu. Pro získání titulu Ekoškola je potřeba mít hotovou Analýzu ve dvou tématech programu.

Do Analýzy se v Ekoškole **zapojují děti, rodiče i provozní zaměstnanci** školy.

Jak na to

Na www.eko-skolky.cz si **stáhněte pracovní listy** k zvoleným tématům.

Na schůzce celého Ekotýmu si vyberte **dvě témata Ekoškoly**, kterými se chcete zabývat. Témata určete na základě potřeb školy nebo chuti se jim věnovat a zohledněte názor všech členů Ekotýmu.

Určete, kdo za Analýzu v jednotlivých tématech **zodpovídá**. Za jedno téma může zodpovídat jeden dospělý. Ten zodpovídá za to, že se do procesu Analýzy zapojí co nejvíce dětí.

Pro potřeby Analýzy vytvořte integrovaný blok k vybranému tématu. Je žádoucí, aby děti **nejprve pochopily** dané téma. Inspirací při tvorbě integrovaných bloků vám mohou být příklady z praxe www.eko-skolky.cz.

Vzhledem k věku dětí je dobré se intenzivněji **věnovat jen jednomu tématu**. Udělat s dětmi část Analýzy a bezprostředně naplánovat opatření vedoucí k udržení či zlepšení zjištěného stavu. Naplánované úkoly můžete ihned realizovat. Po uzavření jednoho tématu se věnujte dalšímu.

Do zjišťování informací a vyplňování pracovních listů Analýzy **zapojte co nejvíce** dětí i zaměstnanců. Závisí to však i na možnostech každé školy. Někde můžete zapojit celé třídy, jinde pouze některé děti.

Silné a slabé stránky z celé Analýzy **ztvárněte s dětmi** pro ně přístupným způsobem. Je důležité, aby děti uměly výsledky svými slovy vysvětlit.

S výsledky Analýzy seznámte co nejširší okruh lidí. Zveřejněte je třeba na webových stránkách školy, na nástěnce Ekoškoly, prezentujte je v místních novinách, na obecní vývěsce. Rodiče, veřejnost nebo zaměstnanci obeznámení s konkrétními výsledky budou schopni lépe a efektivněji pomoci.

Může se hodit

- Vedte **děti k přemýšlení nad jednotlivými tématy** Ekoškoly (např. kam putuje odpad z popelnice, odkud se bere jídlo, kdo všechno potřebuje vodu, jaké rostliny chybí na školní zahradě). Jejich nápady a výstupy zveřejněte na vaší ekoškolní nástěnce.
- Vytvořte s dětmi piktogramy, které jim ulehčí orientaci v Analýze i následném Plánu činností (např. piktogram symbolizující třídění odpadu nebo pro označení silné a slabé stránky, splněného úkolu).
- Zajistěte **přiměřenou dobu** provádění Analýzy. Pokud Analýza trvá příliš dlouho, ztratí děti nadšení a chuť pokračovat.
- Neustále udržujte povědomí, k čemu Analýza slouží. Nezapomínejte, že **je východiskem** pro reálný a smysluplný Plán činností.
- Zapojte a oceňte **provozní zaměstnance**. Budou mít pocit sounáležitosti a důležitosti.



Přínos dětem

Osvojí si jednoduché výzkumné metody. Porovnávají např. množství spotřebované vody v několika dnech za sebou, váží plasty, sledují, z jakých potravin se skládá jejich jídelníček a které potraviny převažují.

Poznávají, jak vypadá prostředí, které je obklopuje, a společně s učiteli zaznamenávají, co v něm chtějí změnit.

Hledají souvislosti a propojení mezi jednotlivými tématy Ekoškoly.

Přínos zaměstnancům

Zjistí silné a slabé stránky ekologického provozu jejich mateřské školy.

Uvidí v souvislostech, co všechno ovlivňuje životní prostředí v jednotlivých tématech.

Nové poznatky mohou uplatnit ve svých domácnostech.

Přínos rodičům

Seznámí se blíže s prostředím a problémy mateřské školy.

Seznámí se s dalšími zaměstnanci mateřské školy, naváží s nimi neformální vztahy.

Nové poznatky mohou uplatnit ve svých domácnostech.



Povedlo se

„Při kroku Analýza jsme se řídili pracovními listy. Pedagogové a děti ze třídy předškoláků se zaměřili na téma Odpady a Prostředí. Zároveň každý dospělý člen Ekotýmu vyplnil celý dotazník k bodu Analýza. Získali jsme tak první informace o obeznámenosti s tématem u jednotlivých skupin dospělých – rodičů, provozních zaměstnanců i pedagogů. Následně jsme společně hledali odpovědi na nezodpovězené otázky. Osvědčilo se nám kombinování práce s jednotlivci a v menších skupinkách tří až pěti dětí. Ve skupinkách někdy převážil hlas dominantního dítěte, ale často se díky více pohledům dosáhlo hlubšího náhledu na věc. V individuálním rozhovoru se zase mohl svobodně vyjádřit i jindy nesmělý jedinec. Pak už stačilo vyřadit bizarnosti, jako třeba přání mít ve škole akvárium s trvale se potápějícím Titanikem.“

Jiří Filipi, MŠ Brodek u Přerova



„Po dohodě pedagogů proběhla Analýza se všemi dětmi až po tematických celcích na dané téma. Stejně téma se pak ve výuce objevilo ještě jednou, a to již jako realizace Plánu činností. Dílčí výzkumné úkoly v Analýze řídily děti z Ekotýmu. Například tvorbu jídelníčku a záznam zeleniny a ovoce za týden.“

Veronika Kozlová
MŠ Cítov

„Do Analýzy jsem zapojila všechny děti. Ty, které se nedokázaly vyjádřit k otázkám, se uplatnily při výrobě plakátu.“

Lucie Kaločová
MŠ Čeladenská beruška



„Zjistili jsme, že rodiče vůbec nemají informace o spotřebě vody ve škole.“

Jana Pučková
MŠ Olbrachtova, Karviná

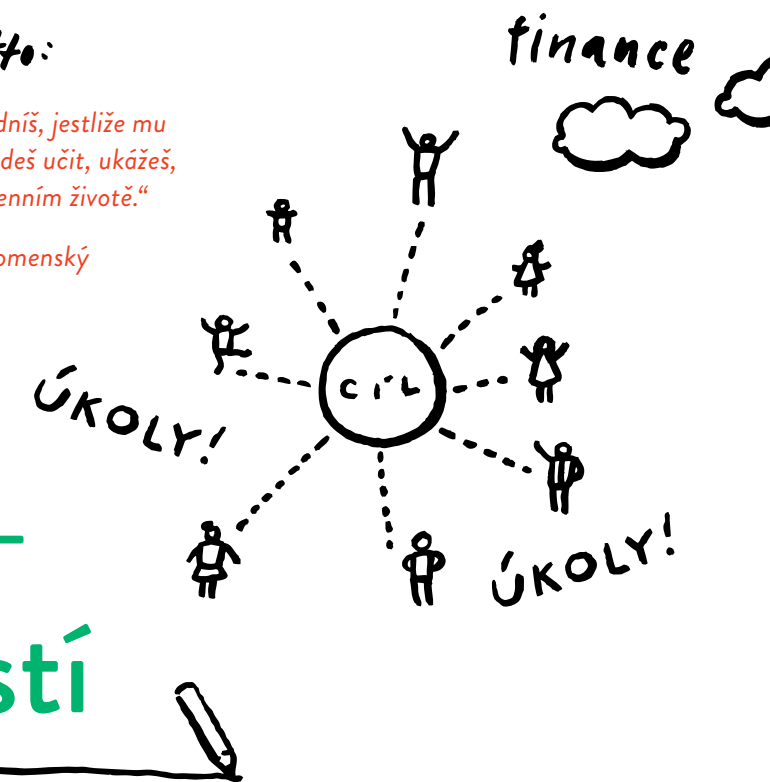




Motto:

„Žákovu práci usnadniš, jestliže mu ve všem, čemu ho budeš učit, ukážeš, jak se to užívá v denním životě.“

Jan Ámos Komenský



Třetí krok – Plán činností

Plán činností určuje postup vedoucí k ekologizaci mateřské školy a ke zlepšení jejího prostředí a okolí. Tento plán si každá škola vytváří sama na základně silných a slabých stránek zjištěných v Analýze. Ukazuje dětem i dospělým, že ke splnění některých cílů vede i několik úkolů. Důležité je, aby se na tvorbě Plánu činností podílel celý Ekotým.

Jak na to

Při plánování **důsledně vycházejte z Analýzy** a toho, co jste při ní zjistili.

Zaměřte se na silné a slabé stránky, které postupně zpracujete. **Reálně zhodnoťte**, které slabé stránky můžete napravit a které ne. Silné stránky nadále rozvíjejte a posilujte.

Určete si **cíle**, kterých chcete dosáhnout ve vybraném tématu (např. v tématu Voda může být cílem *úspora pitné vody při zalévání rostlin*). Není potřeba si stanovovat moc cílů. Je lepší se soustředit jen na pár vybraných. Ostatní můžete nechat na další roky.

Rozepište s dětmi úkoly, které povedou ke splnění cíle (např. vybrat nádobu na chytání dešťové vody, umístit nádobu na vhodné místo, domluvit služby na zalévání, počítat konve dešťové vody spotřebované na zalévání).

Zjistěte, **kolik budou jednotlivá opatření stát**. Může vám v tom pomoci i příručka Ekoprovoz ve školách (ke stažení na www.eko-skolky.cz), kde naleznete tipy na beznákladová opatření i na ta finančně náročná.



Stanovte odpovědnosti za splnění úkolů. Hlavní odpovědnost mají dospělí členové Ekotýmu. Částečnou odpovědnost mohou mít i děti (např. školník sežene nádobu, děti vyberou vhodné místo na zahradě k umístění).

Stanovte termín splnění úkolů a popište, jak **splnění úkolů vypadá** (např. v březnu na zahradě stojí nádoba na vodu; malovaný záznam o počtu ušetřených konví pitné vody za každý měsíc)

Plán činností vytváříte po částech, podle toho jak postupujete v Analýze, ale zároveň mějte všechny vaše cíle, úkoly a jejich hodnocení na jednom „místě“ (např. nástěnka, tabulka, desky).

Plán činností ztvárněte s dětmi pro ně přístupným způsobem. Je důležité, aby děti věděly, jaké mají úkoly a k jakému cíli směřují. Využijte k tomu obrázky a piktogramy.

S Plánem činností **seznamte všechny děti i dospělé**. Vystavte jej např. na nástěnce Ekoškoly, na webu školky, uveřejněte ve školním zpravodaji atd.

Může se hodit

- V Plánu činností ponechte **prostor pro aktuální změny** reagující na novou situaci.
- Zjistěte, kde můžete **získat finance**. Pátrejte po dotačních programech či grantech (např. Nadace Veronica, Nadační fond Veolia, Nadace Partnerství)
- Do části „zodpovědná osoba“ použijte fotografie, které pořídí děti.
- Zajistěte, ať se v mateřské škole **pořád děje něco**, co souvisí s plněním Plánu činností. Jenom tak udržíte pozornost a motivaci dětí.
- Budte **dětem příkladem**. Předškolní děti mají málo vyvinuté abstraktní myšlení, učí se nápodobou a činnostmi.

Přínos dětem

Uvědomí si, proč je dobré přemýšlet nad tím, co chceme dělat a co k tomu budeme potřebovat.

Naplánují si cestu ke splnění cíle.

Posuzují reálnost navržených kroků a vnímají jejich časovou následnost.

Dodržují termín, dokončují úkoly.

Učí se zodpovědnosti za zadaný úkol.

Roste
jako z vody!



Přínos zaměstnancům

Na základě výstupů z Analýzy určí cíle, úkoly a kroky vedoucí k jejich dosažení, výstupy a finanční náročnost.

Efektivněji navzájem komunikují a spolupracují.

Posoudí reálnost navržených kroků a jejich časovou souslednost.

Přínos rodičům

Zažijí, jak se děti učí smysluplně a v souvislostech.

Mají přehled o cílech a plánech mateřské školy.

Mohou se zapojit a pomoci podle svých konkrétních možností.

Povedlo se

Po naplnění tematického celku Jídlo jsme celek uzavřeli se všemi dětmi Analýzou, ze které nám vyšly některé otázky jako neuspokojivé (na tabuli označené zamračeným „smajlíkem“). K těmto otázkám jsme chtěli získat co nejvíce nápadů k posunu a vytvořit plán, jehož kroky bychom mohli průběžně sledovat.

Jak jsme postupovali:

1. **Brainstorming** – s dětmi bezprostředně po analýze. Učitelka shrnula neuspokojivou odpověď na otázku analýzy a položila dětem otázku „Co bychom s tím mohli udělat?“ Všechny vyslovené nápady parafrázovala a zapsala na velký papír k příslušné otázce.
2. **Výběr a představení nápadů** – tentýž den odpoledne proběhla schůzka Ekotýmu. Děti malovaly nápad, který je z dopolední aktivity nejvíce zaujal, a pak ho představily dospělým členům. Dospělí nejprve pracovali podobně jako děti dopoledne: z analýzy, kterou na téma jídlo vytvořili dospělí, byly vybrány neuspokojivé otázky a rodič „zapisovatel“ k nim postupně „sbíral“ co nejvíce nápadů od členů Ekotýmu.



3. Plán a dílčí cíle – nasbírané podněty z obou předchozích aktivit byly postupně od každé otázky odstřiženy a společně z nich byl vybrán krok, který byl v podobě úkolu zapsán do bubliny vystřižené z papíru. Současně byl na samostatný papír formulován dílčí cíl, který bude aktivitou naplněn. Osvědčila se i u dospělých formulace cíle pomocí odpovědi na otázku „Co to přinese dětem, škole, rodičům?“ K bublině v podobě úkolu byly připojeny další bubliny pro realizaci úkolu (kdo zabezpečí, kterou část a do kdy, jaké kroky daného úkolu je třeba projít). Propojením bublin vznikla myšlenková mapa k jednomu úkolu, který směřuje k jedné z neuspokojivých otázek analýzy a byla umístěna na nástěнку Ekoškoly. Takto jsme vytvořili plán pro sedm bodů z analýzy, ve kterých bychom se rádi posunuli.

Myslím si, že bohatost nápadů dětí byla dána tím, že nápady od dětí byly sbírány bezprostředně po analýze a ukončeném tematickém celku na dané téma.

4. Sledování a vyhodnocování plánu – na nástěnce se u příslušných úkolů plánu objevovaly fotografie a dětské kresby z toho, jak se nám postupně dařilo plán naplňovat. Dobře a bohatě byly naplněny čtyři úkoly, a to pomocí aktivit v rámci výuky (další tematický celek), mimo výuku (exkurze) i v rámci osvětových akcí („tvořeníčko“, exkurze s rodiči). Ze sledování bublin plánu bylo dobře patrné, jak tým spolupracuje a jak jsou rozděleny jednotlivé dílčí úkoly mezi dospělé a dětské členy týmu.

Veronika Kozlová, MŠ Citov

„Plánování by mělo probíhat současně s Analýzou, děti tak mohou bezprostředně navázat na její výsledky. Jeden krok Analýzy, a pak hned otázka, např.: Co by se s tím dalo dělat? Jak to zrealizujeme? Jak budeme postupovat? Co/koho k tomu potřebujeme? – Děti to zaznamenají graficky, dospělí popíšu (nebo naopak). Není třeba hledat složitosti...“

Natália Toflová
MŠ Čeladenská beruška

„Ekoškola je jedna z cest k motivaci nové generace. Učí děti vytýčovat cíle a hledat k nim cestu.“

Jarmila Karnovská
MŠ Špálova Ostrava





Motto:

„Zpětná vazba, stejně jako sprchování,
není pochopitelně trvalá. Je to něco,
čemu byste se měli věnovat pravidelně.“

Zig Ziglar



Čtvrtý krok – Sledování a vyhodnocování

Sledování a postupné vyhodnocování Plánu činností dává Ekotýmu zpětnou vazbu k naplňování jednotlivých cílů a úkolů. Krok rozvíjí schopnost dětí posuzovat výsledky své činnosti, pozorovat pokroky, hodnotit úspěchy a zjišťovat příčiny neúspěchů. Pravidelné vyhodnocování umožňuje včas odhalit případné problémy při plnění Plánu činností a reagovat na ně. Z Plánu činností se tak stává živý dokument, který se může měnit v závislosti na situaci a potřebách.

Jak na to

Nastavte si v Ekotýmu systém, jakým budete úkoly a cíle hodnotit. Myslete na to, aby bylo hodnocení pochopitelné i pro děti.

Společně s dětmi sledujte, v jaké fázi plnění Plánu činností se právě nacházíte, a to v pravidelných a předem stanovených intervalech.

Nezapomeňte, že **cíle stojí nad úkoly** a mají dlouhodobý charakter. Každý úkol vyhodnoťte vždy nejlépe po jeho dokončení. Cíle hodnoťte až ve chvíli, kdy vám vyprší termín, či splníte všechny úkoly, které k cíli směřovaly.

Pokud se vám nedaří cíl či úkol splnit, **zhodnoťte proč**. Přemýšlejte, zda je možné odstranit příčiny neúspěchu a najít jiné řešení.

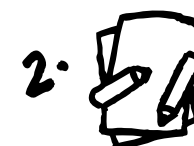
Do Sledování a vyhodnocování Plánu činností **zapojte děti**. Mluvte s nimi o příčinách úspěchu či neúspěchu.

Seznamte okolí s výsledky průběžného sledování i závěrečného vyhodnocování. Využijte k tomu nástěnku, webové stránky školky či další média.

ÚKOLY:



Snížíme množství směsného odpadu na škole



Uděláme plakáty o tom, jak využijeme odpad



Postavíme na zahradě kompostér na bioodpad



Instalujeme více košů na tříděný odpad

Může se hodit

- Výsledky hodnocení zaznamenávejte** přehledně k jednotlivým úkolům a cílům. Osvědčilo se mít vše na jednom místě. Hned vidíte, jaký je stav úkolů v plánu a co je potřeba ještě udělat.
- Splnění či nesplnění cíle/úkolů **označte piktogramem**, kterému porozumí i děti a mohou si ho samy vyrobit, např. veselý či smutný „smajlíky“, sluníčko a mráček.
- Pokud v průběhu realizace úkolů zjistíte, že k naplnění cíle by **lépe sloužil jiný úkol** než ten naplánovaný, změňte ho či doplňte.
- Do diskuze o tom, jak budete pokračovat, **přivzte ostatní** ve škole i mimo ni. S výsledky všechny seznámte.
- Součástí sledování je také přehled **dokumentace vaší činnosti**. Shromažďujte fotografie z akcí, kopie zajímavých výstupů (články v tisku, letáčky) a výsledky měření.
- Neúspěchy berte jako zkušenost**, ze které se můžete něco naučit. Učte tento přístup i děti. Pokud se něco nepodaří, využijte ve výuce neúspěchu jako cenné vzdělávací příležitosti.

Vyhodnocujúc!



Přínos dětem

Posuzují výsledky své činnosti.

Pozorují pokroky, hodnotí úspěchy a zjišťují příčiny neúspěchů.

Při neúspěchu navrhuji nové kroky.

Vnímají neúspěch nikoliv jako chybu a selhání, ale jako příležitost k dalšímu učení.

Přínos zaměstnancům

Učitelé mají materiál pro další smysluplnou práci s dětmi a průběžně sledují, jak se jim daří naplňovat plány.

Vidí jasné výsledky svého snažení, jsou motivovaní pro plnění dalších úkolů.

Pružně reagují na nutnost změn.

Přínos rodičům

Vidí děti v jiném světle – jako partnery v jednání a rozhodování.

Průběžně sledují, jak se škole daří naplňovat její plány.



„Pomohlo nám, že cíle i úkoly byly vyvěšeny na místě, které bylo všem dostupné. Co bylo splněno, členové Ekotýmu zvýraznili a i méně zúčastnění mohli mít přehled nad tím, jak pokračujeme.“

Natália Toflová
MŠ Čeladenská Beruška

Povedlo se

„Ve škole bylo jedním z krátkodobých cílů zřízení záhonů na pěstování zeleniny a okrasných květin. Nejprve záhony vznikly podél zdí a plotů školní zahrady. Časem se ukázalo, že tato místa jsou příliš vlhká. Sousedila např. s velmi zarostlou sousední zahradou. Nikdo si předem neuvědomil, že je to velmi dobré prostředí pro slimáky, kteří mladé rostlinky v krátké době zničili, a z pěstování nebylo nic. V rámci vyhodnocování tohoto cíle se hledalo jiné řešení. Nově vzniklý paletový záhonek byl umístěn na slunné a suché místo. Nejenže slimáků ubylo, ale tento druh záhonku v Rozárce umožnil pěstování světlomilných rostlin, pro které se ve stinné zahradě hledalo místo jen velmi obtížně.“

Eva Sůrová, Ekoškola Rozárka Praha

„Náš plán byl ztvárněn na velké nástěnce pomocí bublin s úkoly. Velmi se nám nabízelo doplňovat jej fotkami a obrázky od dětí. Výsledek byl nakonec velmi pestrý a zajímavý.“

Veronika Kozlová, MŠ Citov



Kde má žížala hlavu?



Motto:

„Průměrný učitel vypráví.
Dobrý učitel vysvětluje. Výborný učitel
ukazuje. Nejlepší učitel inspiruje.“

William Arthur Ward



Pátý krok – Environmentální výchova ve výuce

Environmentální výchova (EV) je pro mateřské školy přesně definovaná RVP PV. Témata programu Ekoškola se mohou stát součástí jejího naplňování. Krok programu Ekoškola **Environmentální výchova ve výuce** je určen všem dětem ve školce. Jeho cílem je seznámit děti s tématy, kterými se pak dále budou zabývat v Analýze, Plánu činností a dalších krocích. Tento krok umožňuje rozvíjet environmentální senzitivitu, jejíž posilování je jedním z hlavních cílů programu Ekoškola v mateřské škole.

S tématy se děti v průběhu realizace programu setkávají opakovaně. Nejdříve se s nimi seznamují před tvorbou Analýzy a při Plánování. K tématům se vrací i při tvorbě informačních materiálů nebo Ekokodexu.



Jak na to

Dbejte na to, aby děti **dobře rozuměly pojmům v rámci témat**, která jste si zvolili k Analýze (např. téma Voda). Věnujte dostatek času jejich zkoumání a zařazujte je opakovaně do výuky. Např. co všechno je voda, kde všude ji můžeme najít, jaké má vlastnosti, k čemu slouží, co se stane, když je jí nedostatek apod.

Vytvářejte integrované bloky na vybraná témata Ekoškoly směřující k cílům oblasti Dítě a svět v RVP PV a pravidelně je zařazujte do výuky.

Vymýšlejte nabídku činností tak, aby si děti mohly **zkoušet nové věci** – práci se dřevem, zahradničení apod. Oslovte rodiče, ať vám pomohou s realizací. Udržujte **děti neustále v kontaktu s Ekoškolou** a jejími tématy.

Nechte děti samotné vymýšlet činnosti, kterým se chtějí v rámci tématu věnovat. Umožněte jim **přicházet s nápady a realizovat je**. Jenom tak skutečně zažijí, jaké to je pozitivně ovlivňovat věci.

Umožněte **starším dětem** skrze dílčí aktivity předávat informace mladším dětem nebo rodičům. Děti se budou cítit důležité a kompetentní a předávané poznatky si samy lépe zapamatují.

Může se hodit

- **K motivaci dětí využijte maskota** programu Ekoškola Garbyho nebo s dětmi vytvořte vlastního maskota, který bude děti provázet.
- Snažte se, aby velká část činností byla realizována **v zahradě, v lese, u vody**. Takto je u dětí nejúčinněji rozvíjena **environmentální senzitivita**, která je základem pro budoucí environmentálně odpovědné chování dětí.
- Dobře děti motivujte. **Motivace je klíčová**, na ní záleží, zda bude ve vaší škole probíhat program Ekoškola formálně nebo zda děti skutečně vtáhne.
- Zařazujte **vyvážené činnosti**, které rozvíjejí vědomosti, dovednosti a postoje dětí.
- Kdykoliv s dětmi něco děláte, ptejte se sebe: **Co se tím děti doopravdy učí?**
- Aktivně **sami sebe vzdělávejte** v tématech Ekoškoly a EV a motivujte k tomu i své kolegy.



Přínos dětem

Osvojují si vědomosti, dovednosti a postoje prostřednictvím smysluplných činností.

Učí se v souvislostech.

Posilují environmentální senzitivitu.

Chápu návaznost jednotlivých kroků a z nich vyplývajících činností.



Přínos zaměstnancům

Získají nový pohled na vzdělávání dětí v mateřské škole.

Vnímají, že součástí vzdělávání je neformální kurikulum, které utvářejí všichni bez rozdílu – učitelé, rodiče, provozní zaměstnanci mateřské školy.

Pracují v příjemném a čínorodém prostředí.

Přínos rodičům

Mají informované dítě s pozitivním vztahem k přírodě a vstřícnými postoji k šetrnému chování.

Ovlivňují vzdělávací nabídku v mateřské škole tím, že se aktivně zapojují při realizaci náročnějších činností.

Během neformálních akcí mohou získat nové přátele v místě bydliště.



Povedlo se

„Nejlépe se děti učí zkušeností. A téma Jídlo, které si naše školka vybrala, k tomu přímo vybízí. Z Analýzy jsme zjistili, že si děti nikdy nezkoušely vyrobit potravinu ze základních surovin. Rozhodli jsme se tedy, že si společně upečeme chleba.“

Děti ochutnaly semínka i hotový chléb a následně se daly do práce. Nejdříve jsme si hráli na semínka žita, co vesele rostla na poli, zazpívali si písničku a zavzpomínali na pohádky, kde se chleba vyráběl. Poté jsme přistoupili k samotné výrobě. Do mísy jsme dali 300g živého kvásku, 300g mouky – žitné, pšeničné a grahamové, 250 ml vody a lžičku soli. Všechny děti postupně hnětly (to bylo opravdu namáhavé). Po hnětení došlo k tvoření chlebových placek. Ty jsme nechali na sluníčku nakynout a po upečení si každý tu svou odnesl domů.“

Edita Votrubová, MŠ Tylovice



„Bez integrovaných bloků vztahujících se k tématu nelze smysluplně udělat ani Analýzu s dětmi ani další kroky. Nejde čekat, že něco zjistíme, když o tématu děti nic nevědí. My jsme se k tématu Jídlo dostali hned několikrát a to z různých úhlů vzdělávací nabídky. A těšíme se, že některé úkoly nás v nabídce ještě čekají. V tom, abychom se s dětmi k tématům vraceli a prohlubovali je, Ekoškola velmi dobře koresponduje s požadavky RVP PV.“

Veronika Kozlová
MŠ Citov



„Děti ve třídách hodně spotřebovávají papír ke kreslení. Abychom snížili spotřebu a pro děti se kreslení stalo zajímavější a zábavnější, nakoupili jsme obyčejné plechy na pečení a nasypali do nich cukr krupici, hrubou mouku, praný písek. Děti teď kreslí na plech a velmi je to baví.“

Eva Batková
MŠ Gorkého, Krnov

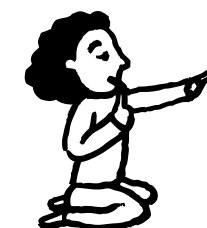


Jak to
vidíš, krátku?

Motto:

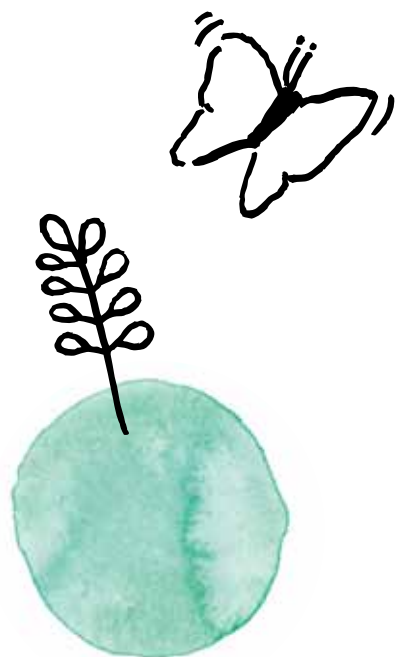
„Někdy stačí zašeptat, jindy je nejlepší křičet.“

John Daido Loori



Hele!

Šestý krok – Informování a spolupráce



Krok **Informování a spolupráce** je v programu zaměřen dovnitř školky i do jejího okolí. Ve školce slouží k tomu, aby všichni věděli, co se u nich v Ekoškole děje a že i oni jsou její součástí. Nabízí všem možnost zapojit se do realizace programu a přispět svými nápady a silami. Stejný cíl má tento krok i směrem ven, kde oslovuje rodiče, širokou veřejnost, zastupitele i možné finanční podporovatele.

Díky stálé spolupráci, informování ostatních a pořádáním zajímavých akcí se do programu postupně zapojuje celá mateřská škola, rodiče i širší veřejnost.

Jak na to

Do prostor školy běžně přístupných dětem, rodičům a zaměstnancům umístěte nástěnku Ekoškoly. Myslete na to, že na nástěnku by měli vidět jak děti, tak dospělí.

Nástěnku **pravidelně aktualizujte**. Umísťujte zde informace o výsledcích Analýzy a o průběhu realizovaných akcí, vyvěste zde seznam silných a slabých stránek školky, Plán činností a podobně.

Myslete na to, aby informace na nástěnce byly pochopitelné i dětem.

Zapojte děti do tvorby nástěnky a informačních materiálů. Mohou fotografovat akce nebo změny probíhající ve škole, fotografie vystřihovat, vytvářet z nich koláže, opisovat jednoduché popisky v rámci přípravy na čtení a psaní, vybarvovat nebo obtahovat písmena.



Vytvořte **na školním webu stránku informující o programu Ekoškola** a o vaší činnosti. Tuto stránku alespoň jednou za měsíc aktualizujte.

O své činnosti v Ekoškole informujte **v médiích** alespoň jednou za pololetí. O Ekoškole pište ve školním zpravodaji, v obecních novinách, obecní nástěnce apod.

Dbejte na kvalitu a srozumitelnost informací, kresby a fotografie **opatřujte popisky**.

Zapojte rodiče do psaní článků a příspěvků na web o vašich aktivitách v Ekoškole.

Uspořádejte školní či veřejnou akci, která bude smysluplně propojena s programem Ekoškola.

Diskutujte s dětmi o tom, co se ve škole děje v programu Ekoškola, co právě děláte nebo co jste zažili.

Uveřejňujte výroky dětí o Ekoškole spolu s jejich ilustracemi k jednotlivým tématům i akcím, které ve škole proběhly.

Při informování o vaší činnosti v Ekoškole **nezapomeňte napsat**: „Program Ekoškola v České republice koordinuje TEREZA.“

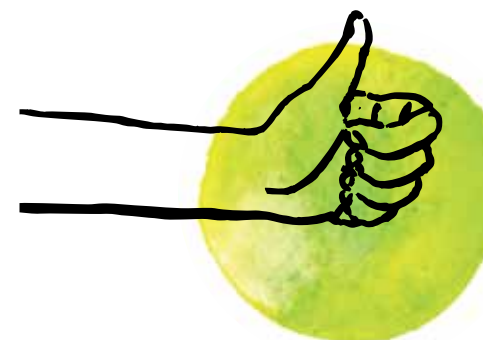
Nezavírejte se do sebe. **Navazte spolupráci** s obcí, rozvíjejte vztahy s místní komunitou.

Může se hodit

- Stanovte si **osoby zodpovědné za informování** ostatních. Každá z nich se může specializovat na jinou oblast, např. na psaní článků, tvorbu nástěnky, pořizování fotodokumentace, vedení kroniky Ekoškoly, na aktualizaci webu.
- Uspořádejte každý rok v listopadu akci oslavující **Světový den Ekoškol**. Informujte o ní na mezinárodním webu **www.eco-schools-projects.org**.
- Vytvořte fotoseriál**. Je to forma informování srozumitelná i předškolním dětem, které neumí číst.
- Na akce pro veřejnost **pozněte zástupce** místních podnikatelů, místního zastupitelstva a dalších subjektů. Lépe s nimi pak navážete spolupráci a získáte finanční prostředky pro vaše plány.
- Podporujte komunitního ducha** – upečte s dětmi koláč, vyrobte bezovou šťávu a uspořádejte zahradní slavnost pro rodiče a sousedy, osvětovou akci na téma biopotraviny apod.

„Díky zapojení do programu Ekoškola více prodáváme svou práci tím, že vytváříme s dětmi fotoseriály a rodiče sledují, co se ve škole děje.“

Eva Bat'ková, MŠ Gorkého, Krnov



Přínos dětem

Zacházejí s různými přístroji (fotoaparát, kamera, diktafon) i s propagačními prostředky (nástěnky, časopis ...)

Prezentují výsledky své práce od útlého věku.

Spoluorganizují akce, jsou důležitou součástí celku.

Přínos zaměstnancům

Zviditelňují svou práci i celou školu, což zprostředkovaně povede ke zvýšení její prestiže a k lepší komunikaci s veřejností.

Spolupracují s lidmi z jiných profesí, navazují užitečné kontakty, obohacují si práci.

Mají větší možnost získat finanční i jinou podporu okolí.

Přínos rodičům

Mají přehled o dění v mateřské škole, vidí, co jejich děti dokážou a jakých aktivit se účastní.

Mohou se kdykoliv připojit k činnosti MŠ podle svých možností nebo aktivity školky podpořit jinou formou.

Pokud přispějí finanční částkou, mají jasnou představu o tom, k čemu ji mateřská škola využila.

Povedlo se

„Zveřejněné výsledky Analýzy byly první konkrétní prezentací Ekoškoly. Dokud byly na nástěnce Ekoškoly pouze základní obecné informace, bylo vše v klidu. Ve chvíli, kdy se tam objevily výsledky Analýzy, vyvolalo to různé reakce. Konkrétní odpovědi na každodenní praktické věci provokují, vyvolávají otázky, vedou k obhajování a podobně. V našem případě to např. vedlo k zapojení kolektivu školní jídelny do bodu Analýza. Např. při požadavku používání vlastních výpěstků ve školním stravování se kuchařky hájily nutností dodržovat nejrůznější normy a směrnice. Zjistili jsme, že odpovědi na některé otázky Analýzy jsou velmi subjektivní. Třeba pedagogové a rodiče chtějí mnohem více čerstvé lokální a sezónní zeleniny a ovoce, dětem je to z velké části jedno a kuchařky to považují za dostatečné, neboť se vejdou do finančního limitu a požadavků spotřebního koše. Taková situace sporu je pak vítaným východiskem pro další diskusi. Spontánní zapojení zaměstnanců se ukázalo jako obohacující. Pluralita pohledů na současnou situaci provozu školní jídelny nás obohatila a uvědomili jsme si, že věci jsou složitější a musíme s tím počítat při plánování činností a vše konzultovat se zástupci jídelny, aby naše návrhy na změnu byly reálné. A o to vlastně jde.“

Jiří Filipi, MŠ Brodek u Přerova



Motto:

*„Nikdo si nikdy nezapamatuje
více než tři body.“*

Philip Crosby

Sedmý krok – Ekokodex

Ekokodex je společným souborem hodnot a pravidel. Jde o seznam, který ukazuje, co ve škole vyznáváme v rámci jednotlivých témat (Jídlo, Prostředí, Odpady, Voda). Zároveň je návodem pro celou mateřskou školu, jak se ohleduplně chovat k životnímu prostředí. Funkčnost Ekokodexu závisí na dospělých, zda se podle něj chovají a dávají tak pozitivní příklad dětem.

Jak na to

Ekokodex zaměřte na témata, s kterými právě pracujete.

Vytvořte Ekokodex **společně s dětmi**. Jedině tak budou pravidlům rozumět a budou je akceptovat.

Objasněte dětem smysl a důležitost pravidel. Vysvětlete, proč je dobré stanovit společná pravidla chování k životnímu prostředí.

Nevytvářejte pravidla pro pravidla. Vyberte jen ta opravdu důležitá. Myslete na to, aby jejich počet byl přiměřený věku dětí.

Ekokodex společně s dětmi **zajímavě výtvarně zpracujte**. Může mít i hravou formu básničky nebo písničky, která obsahuje zjednodušená pravidla pro děti.

Umístěte Ekokodex tak, aby **byl na očích všem** dětem, zaměstnancům i návštěvníkům mateřské školy.

Dbejte na to, aby všichni věděli, jaký je smysl Ekokodexu a k čemu nabádá.

Zveřejněte jej na webových stránkách.

Myslete na to, že se děti ve školce mění a Ekokodex s nimi **aktualizujte**.

Ekokoko... ...



Může se hodit

- Věnujte tvorbě Ekokodexu **dostatek času**, nespěchejte.
- Dbejte na to, aby Ekokodex vycházel ze **skutečných potřeb a reálných situací** ve vaší mateřské škole.
- Do výtvarného zpracování zapojte **děti ze všech tříd**.
- Přizvěte **k tvorbě Ekokodexu rodiče**. I oni mohou navrhnout konkrétní pravidla. Na nástěnku Ekoškoly umístěte výzvu rodičům k zapojení do tohoto procesu. Své nápady mohou vpisovat rovnou na nástěnku.
- Pro Ekokodex ve vaší mateřské škole zvolte **jiný název**, který bude **dětem srozumitelnější**.
- Nabídněte všem třídám vytvoření svých **třídních Ekokodexů**. Mohou být stejné, jako hlavní školní Ekokodex nebo odlišné podle toho, co chtějí děti ve třídě. Děti je tak budou mít stále na očích.

Přínos dětem

Navrhují a respektují společná pravidla skupiny lidí.

Rozvíjejí své kritické myšlení.

Zdokonalují se v činnostech vyplývajících z Ekokodexu.

Mají vnitřní motivaci dodržovat pravidla, na jejichž tvorbě se podílí, stávají se partnery.

Přínos zaměstnancům

Mají jednotná a prodiskutovaná pravidla, kterými se mateřská škola řídí a která ji posouvají dále.

Mateřská škola má jasně vytyčený směr, kterým se chce ubírat.

Při komunikaci s rodiči se mají učitelé/učitelky o co opřít.

Přínos rodičům

Jsou vtaženi do dění v mateřské škole, mají přehled o hodnotách, jimiž se jejich děti i celá škola řídí.

Mají příležitost inspirovat se a přenést pravidla do rodinného života.



Povedlo se

„Při vstupu do programu jsme si vytvořili vlastní Ekokodex. Po roce jsme zjistili, že nám některá pravidla nevyhovují a některá dokonce chybějí. Rozhodli jsme se ho tedy změnit.“

Naše mateřská škola má ve znaku ježka. Domluvili jsme se tedy s dětmi, že ho využijeme i pro náš Ekokodex. Připomněli jsme dětem, jak jsme lepili ježky na odpadkové koše, obrázky v umývárně upozorňující na šetření vodou, netrhání květin, starání se o šneky a pakobyly v mateřské škole. S dětmi jsme o všem znovu diskutovali.

Rozhodli jsme se, že pravidla budeme s dětmi vymýšlet na takových místech, která je budou inspirovat. Průvodce nám dělal ježek maňásek. Pravidla na téma Jídlo jsme vymýšleli v kuchyni, k Vodě v umývárně, k Odpadům u krabic na tříděný odpad, k Prostředí u zvířátek a květin. Při procházení školou si pedagog zapisoval postřehy dětí.

Tvorba Ekokodexu probíhala u čtyřech stolečků, na každém z nich ležel jeden papírový ježek. Děti kreslily piktogramy a umísťovaly je kolem ježků.“

Edita Votrubová, MŠ Tylovice

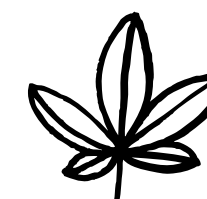


„Je třeba nebát se Ekokodex měnit i během roku, přikreslovat piktogramy, vylepšovat a vyměňovat ty, co tam již jsou. Nejdůležitější je však sledovat jejich dodržování.“

Edita Votrubová
MŠ Tylovice

„Důležité je důsledně dbát na dodržování společně zvolených hodnot. Vytvoříme tím zodpovědný vztah k životnímu prostředí, ekologicky šetrnému životnímu stylu a odpovědnému jednání nejen dětí, ale i dospělých.“

Jana Ježková
ZŠ a MŠ Lobodice



Kritéria programu Ekoškola pro MŠ

Kritéria programu Ekoškola pro mateřské školy určují, jaké úrovně má zapojená školka dosáhnout, aby mohla získat mezinárodní titul. Každý ze sedmi kroků má svůj seznam kritérií a každé kritérium má čtyři úrovně. Zde je seznam kritérií k jednotlivým krokům bez uvedených úrovní:

Ekotým

- Složení Ekotýmu
- Funkce v Ekotýmu
- Fungování týmu a pravidla
- Intenzita schůzek
- Struktura a přístupnost zápisů
- Porozumění sedmi krokům a programu Ekoškola



Analýza

- Realizace Analýzy ve škole
- Zpracování výsledků Analýzy
- Rozsah Analýzy
- Výstup z Analýzy
- Seznámení s Analýzou



Plán činností

- Obsah Plánu činností
- Charakteristika úkolů v Plánu činností
- Tvorba cílů a úkolů v Plánu činností
- Realizace úkolů v Plánu činností
- Počet témat v Plánu činností
- Seznámení s Plánem činností



Sledování a vyhodnocování

- Vyhodnocování úkolů
- Vyhodnocování cílů
- Prezentace výsledků



Environmentální výchova ve výuce

- Začlenění témat Ekoškoly
- Vzdělávání učitelů/učitelek
- Vzájemné vzdělávání dětí a rodičů



Informování a spolupráce

- Kvalita informací o programu Ekoškola
- Umístění nástěnky programu Ekoškola
- Četnost informací ve veřejných médiích
- Školní média
- Autorství článků
- Akce školy



Ekokodex

- Tvorba Ekokodexu
- Umístění Ekokodexu
- Srozumitelnost Ekokodexu
- Povědomí o Ekokodexu



Kritéria slouží i jako sebehodnotící nástroj. Ukazují školkám, kde se právě nacházejí a co mají případně zlepšit. Jsou zároveň i základním dokumentem pro hodnotící návštěvu před získáním titulu.

Metodika je psána tak, aby vedla mateřské školy k naplnění těch nejvyšších úrovní v jednotlivých kritériích. Podrobně rozepsaná kritéria s jednotlivými úrovněmi naleznete na webu programu www.eko-skolky.cz.

Slovníček aneb může se hodit

Aktivizační metody učení – tímto názvem jsou většinou označovány metody ve výuce, kdy je aktivita žáka zřetelně vidět – tj. je nejen myšlenková, ale projevuje se chováním a konáním nebo alespoň větším objemem řeči žáka. Aktivizační metody kladou důraz také na samostatnou práci žáků a jejich spolupráci s učitelem, což vede k jejich vyšší participaci ve výuce. Primárním cílem těchto metod je přeměna pasivních žáků (posluchačů) v aktivní účastníky výuky, kteří se přímou zkušeností naučí mnohem více než při jednostranném použití tradičních frontálních výukových metod. (Kotrba, Lacina, 2007) Obvykle se za aktivizační metody označují: diskuse, výukové hry (interakční, situační, inscenační), projektová metoda, metody uvnitř skupinové práce jako je např. badatelská metoda, metody zkušenostního učení (zážitkové pedagogiky) aj. (Maňák, Švec, 2003)

Brainstorming – je skupinová technika zaměřená na generování co nejvíce nápadů na dané téma. Je založena na skupinovém výkonu. Nosnou myšlenkou je, že lidé ve skupině na základě podnětů ostatních vymyslí více, než by vymysleli jednotlivě. Při brainstormingu je třeba dodržovat následující zásady: žádné hodnocení jednotlivých nápadů, podpora uvolněné atmosféry, všechno zapisovat. Po fázi vymyšlení nápadů nastane fáze vybírání nejlepších nápadů. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Brainstorming>)

Demokratický styl výchovy – zohledňuje potřeby dítěte přiměřeně jeho věku. Jak rostou jeho dovednosti v zacházení se svobodou a zodpovědností, tak se rozšiřují i hranice. Rodič dává dítěti v závislosti na jeho vyspělosti odpovídající množství svobody, umožňuje mu samostatně se rozhodovat, projevoval názory i přání, a přitom se nezříká rodičovské zodpovědnosti za jeho vedení. U dítěte, které vychováváme ke svobodě i zodpovědnosti, je sice velký předpoklad, že se nestane obětí šikany ani agresorem, ale přesto platí, že efekt demokratického stylu výchovy nelze vnímat jako zaručený. (www.portal.cz)

Environmentální senzitivita – je citlivost, vztah a empatie vůči přírodě a životnímu prostředí včetně citlivého vztahu ke zvířatům a rostlinám. Je základním předpokladem k propojení zájmu učit se o životním prostředí, mít o něj starost a podnikat kroky k jeho ochraně. Rozvíjením environmentální senzitivity ovlivňujeme ranou motivaci dětí diskutovat a zkoumat otázky životního prostředí, jde proto o vstupní a klíčovou oblast environmentální výchovy. (Činčera a kol. 2011)

Environmentální výchova – vybavuje žáky specifickými kompetencemi, které směřují k odpovědnému environmentálnímu chování, tj. takovému chování, kdy lidé berou při svém rozhodování v potaz dopady možných řešení na životní prostředí a zapojují se do aktivit určených ke zvýšení kvality životního prostředí a kvality vlastního života. Odpovědné chování nelze ovlivnit pouhým předáváním znalostí o životním prostředí. Je ovlivňováno komplexem vzájemně provázaných specifických znalostí, dovedností a postojů, které se u žáků v různém období rozvíjejí a navazují na sebe. (Pastorová a kol., 2011)

Evaluace – ve smyslu pedagogické evaluace je hodnocení různých jevů, subjektů, procesů a výsledků edukační (výchovné, vzdělávací) reality. (Průcha, 2009) Toto hodnocení je založeno na přesných metodách, kritériích, standardech a indikátorech. (Descy, Tessaring, 2005)

Integrované bloky – uspořádávají vzdělávací nabídku činností v mateřské škole a mohou mít podobu tematického celku, projektu nebo programu. „Ve vztahu mezi integrovanými bloky a vzdělávacími oblastmi z RVP PV platí, že bloky by měly být tvořeny tak, aby „zasahovaly“ (integrovaly) všechny vzdělávací oblasti (s tím, že některá oblast může převažovat, jiné se může blok dotýkat jen velmi okrajově);

tyto bloky jsou tedy vzhledem k vzdělávacím oblastem RVP PV průřezové. Integrované bloky se mohou vztahovat k určitému tématu, vycházet z praktických životních problémů a situací, nebo být zaměřeny k určitým činnostem, k praktickým aktivitám apod. Bloky mohou být různě rozsáhlé, dlouhodobé, střednědobé i krátkodobé, mohou se dále členit, větvit apod. Měly by být vytvářeny natolik široké a obsáhlé, aby poskytovaly dostatek zajímavých a různorodých podnětů ke konkrétním činnostem. Zaměření těchto bloků by mělo vycházet z přirozených potřeb dítěte a ze skutečností dítěti a jeho životu blízkých. Jejich obsah by měl být předškolnímu dítěti srozumitelný, užitečný a pro ně prakticky využitelný. Měl by pomáhat dítěti chápat sebe sama i okolní svět, rozumět jeho dění a orientovat se v něm. Měl by být upraven tak, aby vyhověl věku, úrovni rozvoje a sociálním zkušenostem dětí, pro které jsou bloky připravovány.“ (str. 31; Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004)

Udržitelný rozvoj – je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby. Udržitelný rozvoj znamená především rovnováhu – rovnováhu mezi třemi základními oblastmi našeho života (ekonomikou, sociálními aspekty a životním prostředím) a také rovnováhu mezi zeměmi, různými společenskými skupinami, dneškem a budoucností apod. (UNCED, 1991)



Použitá literatura



ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007.

ČINČERA, J. *Evaluace programu Ekoškola*. *Envigogika*, 2008, roč. 3, č. 2.

Dostupné z: www.envigogika.cuni.cz.

ČINČERA, J. a kol. *Environmentální výchova: Doporučené očekávané výstupy pro základní vzdělávání*. 2011.

Dostupné z: www.ptac.cz.

ČINČERA, J.; BROUKALOVÁ, L.; BROUKAL, V. *Ekoškola pro mateřské školy: evaluační zpráva*.

Praha: Sdružení TEREZA, 2014. Dostupné z: www.eko-skolky.cz.

ČINČERA, J.; KRAJHANZL, J. *Eco-Schools : What factors influence pupils' action competence for pro-environmental behaviour?* *Journal of Cleaner Production*, 2013, 61.

DESCY, P.; TESSARING, M. *The Value of Learning. Evaluation and Impact of Education and Training*.

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Commission, 2005.

GARDOŠOVÁ, J.; DUJKOVÁ, L. *Začít spolu pro MŠ*. Praha: Portál, 2012.

JANČAŘÍKOVÁ, K.; KAPUCIÁNOVÁ, M. *Environmentální výchova v předškolním vzdělávání - hledání optimální podoby*. *Envigogika*, 2012, roč. 7, č. 1. Dostupné z: www.envigogika.cuni.cz.

KELLER, J. *Přemýšlení s Josefem Vavrouškem*. Praha: G plus G, 1995.

KOPŘIVA, P.; NOVÁČKOVÁ, J.; NEVOLOVÁ, D.; KOPŘIVOVÁ T. *Respektovat a být respektován*.

Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2012.

KOTRBA, T.; LACINA, L. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. 1. Brno: Barrister a Principal, 2007.

KRAJHANZL, J. *Participace očima žáků a koordinátorů: Výzkumná zpráva. Evaluace Ekoškoly 2012*.

Praha: Sdružení TEREZA, 2013.

KRAJHANZL, J. *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí*. Brno: MUNI press, 2014.

MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003.

Naše společná budoucnost. In: zpráva UNCED. Praha: Academia, 1991.

PASTOROVÁ, M. a kol. *Doporučené očekávané výstupy : Environmentální výchova v základním vzdělávání : Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách*. Praha: VÚP, 2011.

PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, Infra, 2004.

Dostupné z: www.vuppraha.cz.

SCHNEIDEROVÁ, J.; KRAUSOVÁ, M.; CHLEBNIČANOVÁ, S. *Ekoškola – Příručka pro učitele*.

Praha: Sdružení TEREZA, 2012.

VOŠAHLÍKOVÁ, T. *Ekoškoly a lesní mateřské školky*. Praha: MŽP, 2012.

Zajímavá literatura



BUREŠOVÁ, K. *Seznamujeme se s léčivými rostlinami*. Prachovice: SVIS MŠMT, 2004.

CZELISOVÁ, K.; ŘEHÁKOVÁ, K.; UHŘÍČKOVÁ, A. *Pohádková zahrada*. Brno: Lipka, 2012.

DROBNÁ, I. *Ekolíněk už je tu, zachraňuje planetu*. Březová: ASUZ, 2012.

GRÜNDLER, E.; SCHÄFER, N. *Dětská hřiště a zahrady v přírodním stylu : Význam, plánování, realizace*.

Praha: MŽP, 2010.

JANČAŘÍKOVÁ, K. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání, tvoříme, poznáváme a hrajeme si : Environmentální projekty v mateřské škole*. Praha: RAABE, 2010.

KŘÍSTEK, N. *Zdravá abeceda, manuál pro učitele MŠ*. Praha: AISIS, 2011.

KŘIVAN, V.; STÝBLO, P. *Živá zahrada*. Chaloupky, o.p.s., 2012.

LÉBLOVÁ, E. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012.

MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2007.

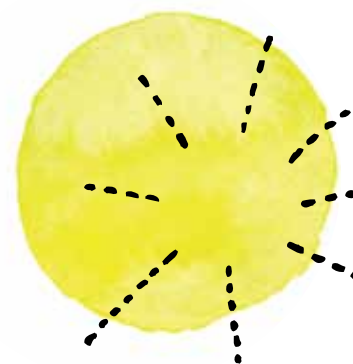
NOVÁČEK, P. *Udržitelný rozvoj*. Olomouc: UP OLOMOUC, 2012.

ŘEŠÁTKOVÁ, K. a kol. *Ekoprovoz ve školách*. Praha: MŽP, 2011.

SLOUPOVÁ, M. *Rok s krtkem (náměty pro práci s předškolními dětmi)*. Praha: Portál, 2011.

STRAKATÁ, M. *Pojďte s námi do přírody: hry pro mateřské školy*. Kraslice na Hané: Computer Media, 2009.

ŠŤASTNÁ, J. *Všechno, co potřebujete vědět o odpadech, a neměli jste se koho zeptat*. Praha: EKO-KOM, 2013.





Užitečné odkazy

www.eko-skolky.cz

Informace o mezinárodním programu Ekoškola na mateřských školách v ČR.

www.ekoskola.cz

Informace o mezinárodním programu Ekoškola na základních a středních školách v ČR.

www.jdeteven.cz

Stránky věnované osvědčeným hrám, zajímavým tipům na výlety a nápadům, jak smysluplně trávit čas venku s vašimi dětmi.

www.ekopsychologie.cz

Odborný a popularizační portál, který se zabývá prožíváním a chováním lidí ve vztahu k přírodě, krajině a životnímu prostředí.

www.margit.cz

Informace o zdravém stravování, radách a tipech specialistky na zdravotní prevenci a výživu Mgr. Margit Slimákové Ph.D.

www.lesnims.cz

Rozcestník pro zájemce o lesní mateřské školy.

www.skutecnezdravaskola.cz

Portál věnovaný podpoře změny systému školního stravování.

www.pavucina-sev.cz

Mrkvička – vzdělávací a informační podpora MŠ v naplňování environmentální oblasti Dítě a svět v rámci školních vzdělávacích programů.

www.rvp.cz

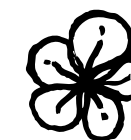
Metodický portál určený k podpoře učitelů a k podpoře zavedení rámcového vzdělávacího programu ve školách.



Motto:

„Neexistuje žádná poslední křižovatka.
Naše cesta nikdy nekončí.“

Hana Andronikova



Poděkování

Na vzniku metodiky mezinárodního programu Ekoškola pro mateřské školy v ČR se podíleli učitelé, mateřské školy, odborní garanti a odborníci na evaluaci.

Sdružení TEREZA všem moc děkuje za spolupráci.

Pilotní mateřské školy:

MŠ Citov; MŠ Čeladenská Beruška; MŠ E. Beneše 6, Opava; MŠ Brodek u Přerova; MŠ Gorkého, Krnov; MŠ Hlubčická 89, Krnov; MŠ Hrobice; MŠ Kosmonautů 4, Havířov; MŠ Olbrachtova, Karviná-Ráj; MŠ Primátora Hájka, Uherský Brod; MŠ Špálova, Ostrava; MŠ Tylovice, Rožnov pod Radhoštěm; MŠ Vidče; ZŠ a MŠ Hrabová; ZŠ a MŠ Lobodice; ZŠ a MŠ Oskava.

Učitelé, kteří se podíleli na testování a vzniku metodiky:

Alena Procházková, Andrea Gahurová, Dana Slámová, Edita Votrubová, Eva Batková, Hana Crhová, Jana Ježková, Jana Pučková, Jana Šenkeříková, Jarmila Karnovská, Jiří Filipi, Jitka Kopečková, Květa Papoušková, Lenka Punčochářová, Lucie Kaločová, Marcela Benková, Marcela Navrátilová, Martina Mokrošová, Natálie Toflová, Patrik Cyroň, Veronika Kozlová.

Odborní garanti:

Barbora Chmelinová, Eliška Suchanová, Eva Sůrová, Jan Smrčka, Natálie Toflová, Pavlína Vrbová, Veronika Kozlová.

Odborníci na evaluaci:

Jan Činčera, Lenka a Vašek Broukalovi

Připomínkovali:

Judita Nechvátalová, Kateřina Šustková, Marie Krausová, Michaela Dočekalová, Petr Daniš, Petra Šimonová.

Autoři metodiky:

Eva Sůrová, Jan Smrčka, Jitka Krbcová

Organizace:

Sdružení TEREZA
www.terezanet.cz

Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.
www.slunakov.cz

ZO ČSOP Veronica
www.hostetin.veronica.cz

Občanské sdružení Ekocentrum Podhoubí
www.podhoubi.cz



Grafická úprava, obálka a ilustrace Tereza Králová
Fotografie Zuzana Machová
Vyrobila Reklamní agentura Green Cat

Tištěno na recyklovaném papíře

© TEREZA / 2015

